

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

*****

Стенографски протокол

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

ПОСТАНОВКАТА НА ПИЕСАТА "ПОЖАРЪТ"

от Иван Радоев

Режисьор: Асен Шопов

С о щ и я

10 юни 1982

*****

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	3
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
предс. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ	4
III. ИЗКАЗВАНИЯ	
Татяна Масалитинова	5
Банчо Банов	7
Татяна Масалитинова	8
Димитър Канушев	9
Славка Славова	10
Николай Люцканов	11
Хачо Бояджиев	13
Енчо Халачев	16
Владимир Каракашев	18
Татяна Масалитинова	28
Николина Лекова	29
Антония Каракостова	30
Стефан Данаилов	32
Рачко Ябанджиев	33
Кирил Неделчев	33
Асен Шопов	34
IV. ЗАКРИВАНЕ	
предс. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ	42

ПРИСЪСТВУВАЩИ

Председател: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Членове: Банчо Банков

Антония Каракостова

Асен Шопов

Николай Люцканов

Енчо Халачев

Татяна Масалитинова

Славка Славова

Рачко Ябанджиев

Иванка Димитрова

Николина Лекова

Емил Стефанов

Стефан Данаилов

Георги Черкелов

Любомир Кабакчиев

Сава Хашъмов

Велко Кънев

Владимир Каракашев

Димитър Канушев

Крум Табаков

Кирил Неделчев

ОТСЪСТВУВАЩИ

проф. Филип Филипов

Георги Саев

Ванча Дойчева

проф. Тенев

Гочо Гочев

Юлиан Вучков

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

*****

Стенографски протокол

ХУДОЖЕСТВЕН СЪВЕТ

за

О Б С Ъ Ж Д А Н Е

ПОСТАНОВКАТА НА ПИЕСАТА "ПОЖАРЪТ"

от Иван Радоев

Режисьор: Асен Шопов

Състоял се на 10 юни 1982 г

в зала № 5 на НДК

Начало 13.20 ч

- е -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другарки и другари,

Има необходимото мнозинство от членовете на Художествения съвет, откривам заседанието му и предлагам да протече при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Обсъждане постановката на пиесата "Пожарът" от Иван Радоев и режисьор Асен Шопов.

Имате ли предложения по дневния ред? Няма. Приема се.

Има думата др. Татяна Масалитинова.

ИЗКАЗВАНИЯ

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Другари,

Не е редно актьор да взема думата първо при наличието на толкова режисьори.

Искам от сърце да поздравя първо режисьора, за когото знаая колко и какъв трънлив път измина от началото до постигането на това, което видяхме. Поздравявам и всичките си колеги без изключение.

Без да ангажирам мнението на другите членове на Художествения съвет искам да кажа, че тази постановка много ме развълнува и много ми хареса и ще кажа защо: в него има едно много точно решение на режисьора и много точен стил. Тук не ме дразни нищо. Решението е плакат, но не само плакат – плакатът е емоционален и умен, и съвременен.

Първата част гледам за втори път и намирам, че има много голяма разлика между това, което гледах преди няколко дена и това, което гледах днес. Половината от втората част бях също гледала, днес гледах цялата втора част.

Великолепно е началото на постановката – действа ти като един удар в ума и душата. Нашето поколение помни фашизма, разбира се, не помним процеса. Тази мащабност на сблъсъка, на страстите в тази постановка е постигната великолепно, според мен.

Много ми харесва това, че ръководителите на фашистката партия са без точна портретност. Дори ми е малко повече портретността на Хитлер, при положение че Гьоринг и Гьобелс, без да

бъдат абсолютно портретни, са толкова истински като характери, като внушение, като излъчване.

Може би много портретен е Хитлер, но той беше такъв тип. Спомням си като дете, че слушах хората да се смеят и да казват, че какво страшно имало в този Хитлер, това е един палячо. А ето какво направи този палячо в света.

Всяка роля е на мястото си. Искам да поздравя Любомир Кабакчиев за изпълнението на ролята на Георги Димитров, за това интелигентно и силно същевременно покритие на образа. Именно и това искам да подчертая, че от постановката лъха една интелигентност. Тук няма пресилвания, на които да липсва стил и интелигентност.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Искаш да кажеш, че има чувство за мярка.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Точно това. Представлението има ниво, има една марка хубаво качество.

Малко дълъг ми се вижда процесът, макар да е истински документално, но малко натежава дължината, независимо от това, че в хубаво темпо върви, много точно е всичко.

Трябва да отбележа и хубавия образ на баба Парашкева, която дава такава яркост в началото и във финала на представлението. Но, според мен, такава трябва да бъде представлението, че да не те оставя да си поемеш дъх, така го възприемам, така ми въздействува. Може би ще трябва тук – там нещо да се съкрати.

Струва ми се, че при диалога на Кабакчиев с Гьоринг и с пастора трябва да се говори малко по-високо, леко да се вдигне тона. Залата е прекалено голяма и заглъхва, някои думи се

губят. Кабакчиев трябва да се съобразява и с това нещо – една идея по-чуваемо да бъде. А това са много силни сцени, много интересни.

Искам да благодаря от сърце на колегите за това, което са направили. Мисля, че тази постановка няма да свърши само с тези десет представления, а ще може да се играе от време на време. Това ще се провери и при посещаемостта на публиката. Но това е от такова качество постановка, която не е само за юбилейна дата, а си има своето самостоятелно художествено качество.

Благодаря за вниманието!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Банчо Банов.

БАНЧО БАНОВ:

Другари,

Първо искам да отбележа съвременното звучене на представлението, преодоляването на тази трудна смесица между документалистика и авторска измислица, превръщането ѝ в една сплав, която има за цел да ни разкрие идеите на Димитров, да ни разкрие неговото ново мислене, да ни разкрие стойността на един нов хуманизъм и на едно ново отношение към най-кардиналните въпроси на времето. В тази насока трябва да отбележа големите успехи и на сценичната редакция, направена от Асен Шопов, и на цялостния режисьорски комплекс в постановката.

Настина, когато ние гледаме "Пожарът" имаме усещането, че тези проблеми, които се поставят на разглеждане на сцената през 1933 година са всъщност проблеми, които са живи и днес. Това са проблемите на демокрацията и военната диктатура, това са проблемите за бъдещето на младежта, това са проблемите на отношението към човека и към неговото място в живота. В това по-

литическо и общофилософско звучене на постановката намирам най-голямата ѝ ценност и разликата ѝ от досегашните постановки, които сме правили. Режисьорът решително скъсва с документалистиката и отива към големите идейни обобщения.

Бих желал и аз да се присъединя към поздравленията, които поднесе др. Масалитинова, защото сме свидетели какъв невероятен труд положи Асен Шопов по тази постановка.

Искам да отправя няколко бележки. Като актьорско изпълнение представлението е великолепно. Изпълнението на Любомир Кабакчиев е много приповдигнато, много насочено към залата с вътрешен заряд, с мисловност. Но в цялата актьорска картина ми се струва, че би трябвало да се оберат някои чисто театрални в недобрия смисъл на думата решения, отчасти на Хитлер, в изпълнение на Наум Шопов и Ван дер Лубе, в изпълнение на Илия Добрев, както и на Дилс, в изпълнение на Раданов. Те ми звучат една нота по-горе от общото оркестрово звучене на постановката.

Ние спорехме, че би трябвало да падне финалната сцена с Густав. Аз съм "за" – да остане.

Смятам, че представлението ще има жив отзвук сред нашата общественост и съм безкрайно радостен, че нашият театър, съвместно с колегите от Народния дворец на културата, по един най-достоеен начин отбелязваме стогодишнината от рождението на Георги Димитров.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Не зная дали Асен Шопов ще се съгласи, но смятам, че не бива Кабакчиев да стои така закован на фона на този финал. След поставянето на знамето на Райхстага той, може би, трябва

да премине в силует. Или да отиде в салона да гледа това... Нещо много е осветен, а отзад вървят тези сцени.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Канушев.

ДИМИТЪР КАНУШЕВ:

Другари,

Мисля, че тази постановка трябва да се преценява с оглед на цялата проблематика, която пиесите и постановките за Димитров поставят, с оглед на цялостното състояние на художествения фронт. В този смисъл постановката е един полюс, решава верно основни идейни и художествени въпроси по интерпретиране образа на Димитров, на цялото това събитие. Тук има открита полемика с неща, които разрушават образа на Димитров с една сляпа документалистика, с една оголена публицистичност и заедно с това с една художествена аморфност. Не зная дали сте имали възможност в последно време да гледате постановки, една част от които са под всякакво идейно-художествено равнище. Представяват не само любителски опити, но деформиране на една поначало вярна линия, така да се каже очовечаване на образа на Димитров, търсене на една по-голяма сложност и т. н.

Втората гледна точка при оценяването на тази постановка е да се види какво ново внася театърът, режисурата в развитието на една поетика, на изграждане на едно публицистично представление и освобождаване на тази публицистика от кухота, от патетичност, от бутафорност. Театърът има цялостно постижение и аз имам бележки в този смисъл. Смятам, че имаме една постановка, публицистична по своя характер, като жанр в известен смисъл може да се говори за една хроника – историческа и политическа хроника. Това вече е едно условие и критерий и ще посоча някои не-

ща, които ми се сториха, че са в несъгласие с верната интонация, с верното основно решение. Смятам, че Наум Шопов и Йосиф Сърчаджиев поддържат този момент на бутафорност, на карикатурно изграждане на образа, особено неприемливо е решението на образа на Гьобелс, изпълнен от Йосиф Сърчаджиев. Това е бележка, която правя от принципно естество.

Образът на Димитров се развива от откритата публицистичност, остро политическо третиране, през една интимност и отново до публицистично решение на образа. Това е хубаво. Предполагам, че е търсено сливането на двете пиеси, търсени са мостове между двете пиеси като естетика, като художествена природа и това е направено добре. Но има места, където пропада или се загубва тази идея, нещата става по-неединни. В края на първата част смятам, че образът на Димитров се нуждае от повече ирония, в тази реч има ирония. Но днес аз не почувствувах това. По-сложна характеристика има тази открита политичност и публицистичност. Смятам, че е търсено, сега не е успяло, но е възможно да се постигне.

Имам чувството, не мога да мотивирам всичко, че в началото на втората част има неща, които удължават представлението, губи се ритъма и не внасят съществено нови моменти, Асен Шопов е вътре в нещата и това е предимство, но може да бъде и недостатък, да се види, но такава е впечатлението ми.

Имам няколко въпроса като изхождам от това, че определих постановката като хроника. Не помня добре, може би греша, има ли среща на баба Парашкева със сина си след приключване на процеса?

СЛАВКА СЛАВОВА:

Има след десет години, когато за първи път тя се вижда

със сина си след процеса.

ДИМИТЪР КАНУШЕВ:

Струва ми се, че фантазно мислене е влизането на Едел с пистолета в килията при Димитров. Това усещане за документалност, за хроника, за автентичност, там се нарушава, както и когато тя се самоубива. Мисля, че не е необходимо Димитров и останалите да се обърнат да видят това, което става, това издребнява нещата.

Може би се налага представлението да се съкрати в някаква степен – това е мое впечатление. Имам също усещането, че в постановката има нещо статично и че недостатъчно кореспондира със зрителната зала. Може би това не се е получило сега, защото не е пълен салонът. Не настоявам на това, но имам такова усещане. Затова трябва да се провери при пълна зала. При една публичностична естетика кореспонденцията е задължителна. Асен Шопов трябва да провери себе си – има ли такова нещо и какво се получава.

Смятам, че постановката има много сериозни завоевания, но едва ли е време сега да разговаряме нашироко.

Благодаря за вниманието!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Коледи,

Искам да се присъединя към голяма част от изводите на др. Канушев главно по следните пунктове:

– изгледах една част от Димитровската декада и считам, че Народният театър излиза с чест от тази декада. Това е сериозна работа, много е трудоемка и толкова е сложно всичко това, такъв

адски труд и енергия са хвърлени, че само това да е, както се казва, то е много респектиращо и те кара да застанеш мирно пред това постижение.

Говориха ми, че първата и втората част са много различни, но аз не мисля, че е така. Отначало гледах с желание да видя тази голяма разлика между публицистика и художествена измислица, но ми се струва, че са обединени стилистически двете части и това е един голям плюс на постановката.

Ако в други постановки на Асен Шопов има претоварване с решения и с режисьорски видими въздействащи измислици, компоненти, тук нещата са обединени в единна стилистика и ми се струва, че това е една от много силно въздействащите постановки на Асен Шопов. Решения, като падането на целия осветителски мост, който от техника се превръща в нещо много мощно, или като разстрелите, са много мощни и силни решения. Това е първото, което искам да кажа.

Струва ми се, че в образа на Димитров се внася нещо ново – поне за мен – и това е онази човечност, мекота, почти лиризм, който в многото постановки, които сме гледали, до голяма степен е отсъствувал. Може би е усещане, но да гледа човек такава богатата постановка и да се изказва критично е рисковано, но може би липсва тук – там в Кабакчиев някакви моменти на жизнена правдивост, някъде на моменти има рециталност, в някои моменти скованост на ръцете, примерно, някакви щрихи на жизнена освободеност и правдивост. Но, според мен това е по-богат, разнопосочен, многопосочен образ.

За две неща си струва да се помисли – едното вече го казваха колегите: да пишат могат и калфите, но да зачертават могат само майсторите. Ако Асен Шопов има куража да зачертае някои не-

ща ще спечели. Представлението не е дълго по време, но оставя у човек чувството за дължина, защото има много решения, много въртения на кръга, много мизансцени, много звукови и емоционални върхове, които се натрупват и създават усещането за дължина.

Струва ми се, че началото на втората част е преекспонирано, по-дълго.

Имам чувството, че от общата стилистика, която не е на трапчива, не е гротескна, твърде осезаемо се нарушава от Наум Шопов и Йосиф Сърчаджиев. У Раданов не почувствувах подобно нещо. И най-малките образи за мен са интересни. Досега не бях виждал такава баба Парашкева – приятна, малка, човечна. Много ми се хареса този малък епизод с този хумор, свойствен на Асен Миланов, който човечно и просто играе. Въобще у мен остана чувството за цялостно завършена художествена работа и повтарям, че Народният театър излиза с чест от всичко това. Дойдох да гледам с по-голяма критична настроеност, а излизам с обратните чувства.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Хачо Бояджиев.

ХАЧО БОЯДЖИЕВ:

Другари,

Народният дворец на културата с удоволствие констатира този факт на сътрудничество с Народния театър. Трябва да ви кажа, че дните на актьорите, на постановъчния отдел на Народния театър, на режисьора, не бяха лесни в Народния дворец на културата. Много проблеми бяха създадени и по наша вина предимно – ние сме още млад институт и нямаме набран опит, но се старахме да направим всичко възможно въпреки натоварената програма на НДК по независещи от нас причини и да помагаме. Фактът вече е налице – съществува едно представление, което прави чест на Народния

театър "Иван Вазов", прави чест на режисьора и на актьорите, като Славка Славова, Любомир Кабакчиев, Луканов, Георги Черкелов. Това са много сериозни образи, създадени на сцената на мащабните представления.

Не мога да приема бележките на др. Канушев за публицистичен образ, защото не ми е ясно как става това, но важното е, че при Любомир Кабакчиев, който се включи в тази постановка покъсно и му беше много трудно, знаете какви ситуации имаше, той предимно е искрен и аз смятам, че искреността на Димитров е по-важна, отколкото иронията му. Считам, че образът, който води Кабакчиев, е убедителен и категоричен.

Успехът на Народния театър е безспорен, представлението ще има успех. Внасям само две технически бележки, които се отнасят до режисьора. За мен малко статични са решени някои от основните моменти на пиесата. Например, диалогът между Кабакчиев и Луканов, който е разкошен диалог, но ми звучи като радио малко. Като диалог тоналността е намерена точно, публиката заглъхва в този момент – силен момент, много добър момент, но малко ми звучи статично, т. е. върти се сцената, актьорите са статични – разбира се, той се е съобразявал с озвучаването, което блокира. Има едни моменти, които сега е късно да се решават, те са само като пожелания за напред. След два дена е премиерата и един съвет не може да реши това или онова. Но възможно е, примерно, диалозите, които се водят между Димитров и Гьобелс при разпита, могат да бъдат съкратени. Такива диалози има много в пиесата, които са много удължени и не остава сентенцията на атаката както на Димитров, така и на Гьобелс – остават въпросите му. Ако там е възможно да се съкрати това ще облекчи пиесата. Гледах я няколко пъти и считам, че тези диалози са много дълги

и не остава сентенцията.

Второ, един чисто технически съвет – навлизаме във втората половина на месец юни и смятам, че ръководството на Народния театър трябва да осмисли този период съвсем реално, че заедно със световното първенство по футбол ние можем да изпортим пиесата. Залата побира четири хиляди души публика и залата трябва да е пълна винаги задължително при тази пиеса. Ние не можем да си позволяваме лукса като идеологически институти да се играе такава пиеса, за която са положени толкова труд и усилия, на половин зала, на три четвърти зала. Да се помисли много разумно и да се подаде информация към отдела на Централния комитет, че ще трябва да се изиграят по-малко представления, да се съобразим с този факт, защото може да се окаже фатален за самочувствието на актьорите. По-добре е да възстановим това, което каза и др. Масалитинова, рядко, но периодично пиесата през есента. Това е един художествен факт, който трябва да стане организирано дори от страна на провинцията.

Както гледам сега по програмата по искане на Народния театър и по искане на отдела на Централния комитет има прекалено много представления през месец юни.

Една малка грешка е допусната в програмата – говорих за това и с Асен Шопов – тук има няколко души, които са помагали при осъществяване на постановката: тонрежисьор, осветител, която работи по тази пиеса денонощно отначало до край, Глухчев, сценични работници – двама – трима от механизацията, чиито имена не са упоменати в програмата. А това са хора, които заслужават похвала за този труд, още повече, че те дойдоха като инженери отвън от една година и се включиха в нещо, което режисьорът не може да отрече, че от полза за него.

Благодаря за сътрудничеството при тази постановка и им пожелавам "На добър час!"

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Халачев.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Другари,

Мисля, че постановката, която гледахме, показва не само огромния труд, който са положили всички участници в представлението – режисьори и сътрудници, но самият резултат сам по себе си показва това.

Какво имам пред вид?

На първо място много точния вкус на режисурата, проявеното чувство за точна композиция, за простота на композицията в рамките на тази мащабност, на сцената, изискваща тази мащабност и заедно с това една пределна простота, която донякъде граничи дори със статичност, а не разточителство – това го казвам в плюс на режисурата, а не в искане от нейна страна.

Заедно с това искам да подчертая новото в постановката – това е решението на Димитров. Потърсено е едно много по-човечно, по-камерно, по-деликатно, по-тънко решение в цялостното изграждане на образа на Димитров от Кабакчиев, което, според мен, е нов момент в тълкуването на Димитров за сметка на патоса, за сметка на по-големите страсти, за сметка на външните ефекти. Това намирам като нова страна, като нов момент в тълкуването на образа, дори и при тази мащабна сцена. Съгласявам се веднага обаче с колегата Люцканов, че на места една рециталност наистина се прокрадва в някои от сцените на Кабакчиев, но ако той обере това нещо вероятно би спечелил много повече в цялостното изграждане на образа.

Мисля, че постижение в това отношение, за което говоря, е и тълкуването на образа на баба Парашкева в изпълнението на Славка Славова – също пределна простота, точност и една невероятна убедителност и заразителност, която лъха от изпълнението на Славка Славова, което ме кара да смятам, че този момент е също нов като съвременно изпълнение на този образ, а ние сме гледали много решения.

Мисля, че това са двете основни актьорски решения, които ми дават право да говоря по този начин, като веднага искам да кажа, че не същото се е получило с обратната група – с образите на Гьобелс и Хитлер. Твърде в познатите решения са показани те и ние вече сме ги изконсумирали тези решения. В сценичното възплъщение на тези образи можеше да се потърси и намери нещо ново при решението на другата група.

Мисля, че финалът на първата част, когато Димитров остава сам, е малко неточно режисьорско решение – залата светва, сцената е опразнена и той остава сам. Не зная какво трябва да се потърси, но мисля, че има един спад там, независимо от силната реч – сама по-себе си много силна заключителна реч – но има едно спадане на емоционалния градус. Не мога да кажа дали това се дължи само на осветлението или друго решение трябваше да се намери там, но при всеки случай ми се струва, че не подпомага финалното художествено израстване на тази реч. Струва ми се, че в режисурата някъде трябва да се крият тези неща, за които говоря.

Заедно с това искам да направя още една бележка – не зная защо, но може би днес това се получи и у мен остана впечатление на известна хладина в представлението. Предполагам, че той трябва да бъде малко по-емоционален, по-заразителен, по-контактен със зрителната зала, повечето от мизансцените са обърна-

ти към залата, но тази директност, много странно, не спомага за този контакт, няма това прехвърляне на тока между залата и зрителите, а остава затворена в рамките на режисьорското решение. Дори такива сцени като тази между пастора и Димитров и между Димитров и Гьоринг са също доста затворени сами по себе си.

Лично мое мнение е, но мисля, че тези сцени са малко теми от друга пиеса, малко са извън от цялото представление. Както считам, че и другата сцена със сина Густав е също излишна, звучи като тема за друга пиеса. Ако се съкратят, ако не изцяло, а части от тях – не зная как това би трябвало да стане – може би представлението ще спечели от всичко това.

Не мисля, че едно бягство от този контакт би било в противоречие с режисьорското решение, от цялостната стилистика в изграждането на представлението и вероятно Асен Шопов също си има своите въпросителни и това трябва да се получи. Но ако то не се получи постановката в значителна степен би загубила в цялостното си компактно въздействие върху зрителната зала.

ХАЧО БОЯДЖИЕВ:

Искам да допълня за работата на Стефан Савов. Решението на Стефан Савов на тази сцена по този начин спомага много за представлението, както и музикалното оформление, което акцентува отделни моменти, които са изключително важни.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Каракашев.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ:

Другари,

Мисля, че тази постановка можем да я преценяваме в два аспекта:

– първо, той е завършек на Димитровските театрални дни,

в които участваха четиринадесет театъра.

Според мен, досегашният ход на тази декада е доста тревожен, като изключим постановката на театър "Сълза и смях". Повечето от постановките с под допустимия художествен минимум и стават една юбилейна амбиция, а не вътрешна творческа необходимост. Правят се различни рециталчета, литературни композиции и това е доста тъжно и едновременно тревожно, че една такава голяма дата, каквато е стогодишнината от рождението на Димитров, една такава голяма тема, която трябва да бъде постоянна тема на нашия социалистически театър, ние се сещаме за нея само когато има кръгли годишнини. Последният път се сетихме през 1972 година. През тези десет години не се появи нито една нова пиеса, нито една нова постановка.

На фона на това доста посредствено равнище на Димитровските театрални дни мисля, че Народният театър "Иван Вазов" излиза с една постановка, която считам за най-доброто на тази декада. Излиза с чест, представя се с една сериозна драматургическа творба, представя се с първите си актьорски сили и с един от изтъкнатите наши режисьори. С други думи театърът поглежда на тази задача не като на едно юбилейно начинание, както са погледнали болшинството от театрите, за голямо съжаление, не като изпълнение на някакъв обществен дълг, взет в неговия най-външен смисъл, а като една сериозна творческа задача.

Мисля, че не е време два дена преди премиерата ние да влизаме в подробни анализи на тази постановка, въпреки че тя заслужава, според мен, един сериозен критически анализ, тъй като постановката прави впечатление, постановката съдържа някои нови моменти както в режисьорската концепция, така и в актьорското изпълнение — моменти, които доразвиват димитровската тема

в нашия театър, която им вече тридесет и еднагодишна история – от 1951 година, когато беше осъществена постановката на "Лайпциг 33" пак на сцената на Народния театър.

Присъединявам се към повечето от положителните неща, които се казаха. Мисля, че в постановката прави впечатление изображението. Бих започнал една евентуална статия за това представление именно: "Със силата на пластическото изображение". Мисля, че тук ролята на художника Стефан Савов е изключително голяма. Разбира се, това е била работа и труд, извършени съвместно с режисурата. В това отношение постановката показва силата на единството между режисьорския замисъл и работата на художника.

Всички компоненти на постановката, независимо от разточителството, за което тук намекнаха някои другари и което неизбежно съществува, като пластика, като музика, като звук, като светлина, на редица места, особено в първата част, като много майсторско боравене със смяната на ритъма, с търсене на тези остри контрасти, които са много характерни за публицистичното представление, показват познатите качества на Асен Шопов. Винаги съм казвал, че той е много силен в такъв род постановки. Това личеше в неговата първа постановка на "Червено и кафяво" в Бургаския театър, това личеше и по-късно в такава негова хубава постановка, като "Щастливеца". Тук ние виждаме тези принципи изкристализирали до една по-голяма сила и категоричност.

Мисля, че общо взето актьорският ансамбъл – още веднъж казвам, че чест прави това, че Народният театър се явява с някои от своите първи артисти, като Рачко Ябанджиев, като Асен Миланов, Стефан Данаилов, Сава Хашъмов и редица други, които играят епизодични роли – е много добър. Ние виждаме тук потвържде-

ние на тази мисъл на Станиславски, че ансамбъл се изгражда тогава, когато има силно изпълнение и на епизодичните роли.

В това представление действително има ансамбъл и не мога да видя чувствителни спадове в актьорската игра, въпреки че имам пожелания към отделни изпълнители. Казвам, че нямаме амплитуди, които ни водят към посредственост, към схематизъм, към примитивизъм, което също е една от силните черти на тази постановка.

Дълго може да се говори по отделните образи. Мисля, че има сериозни актьорски постижения – и на Славка Славова, и на Георги Черкелов, и на Илия Добрев, когото аз много харесвам и мисля, че това е един нов момент – досега Ван дер Лубе беше показван само като едно мучащо животно, а тук виждаме и тези черти на историческия образ: той е един маниакален човек, обхванат от наполеоновския комплекс за величие. Особено пък и темата за анархизма, темата за индивидуалния терор – това се носи не само в знаменитите реплики на Димитров, които между другото много добре са акцентувани в представлението, тъй като знаем, че този проблем сега много вълнува съвременното човечество, но и в образа на Ван дер Лубе.

Не искам повече да се впускам в подробности и моля създателите на постановката да ми простят – по друг повод ще си кажа мнението за отделните изпълнители. Но мисля, че до тези часове, които ни делят от премиерата, могат да се направят някои бележки. Откровено казано, доста се колебая, слушайки изказванията на моите колеги и приятели, преди да кажа някои бележки. Колебая се по две съображения:

– първо, мисля, че някои неща трябваше да бъдат казани значително по-рано – имам пред вид литературната композиция;

- второ, не зная дали с тези бележки, които бяха направени тук по отделни актьорски постижения и изпълнения ще помогнат, тъй като често пъти бележките ни в Художествения съвет по един чудовищно деформиран начин се подават на актьорите, дали няма да смутят някои от изпълнителите - имам пред вид Наум Шопов и Йосиф Сърчаджиев - четиридесет и осем часа преди премиерата. Но все пак аз ще споделя тези бележки.

Първата е по литературната композиция - мисля, че авторът на сценичната композиция е можел да бъде по-радикален. Не чувствавам достатъчно логическо взаимодействие между двата пласта - психологическия и театралния.

Има плахи опити в първата част с образа главно на Хелер и на момичето, с вмъкването им, но те са доста илюстративни, да се получи известно взаимодействие, известно вкарване на тази втора част на представлението, която всъщност представлява добре познатата ни пиеса "Червено и кафяво", но тези опити носят, според мен, доста илюстративен характер и не спомагат за органическото проникване, органическата дифузия между тези два пласта. И това се отразява върху втората част на постановката, тъй като някои слаби страни на "Червено и кафяво" - една сполучлива пиеса, общо взето, за Димитров - цялата тази любовна интрига, в която има известен мелодраматизъм и известна литературност, съпоставена с първата част, където действа магическата сила на документа, започва да звучи на места малко театрално, наивно.

От тази гледна точка мисля, че сценичната композиция, към която се отнасям с уважение и виждам редица нейни сполуки, би могла да бъде по-радикална.

Това ми е първата принципна бележка, която сега прозвучава като една констатация и по нея не може да се направи нещо

съществено.

Втората ми бележка, по която би могло да се помисли – аз се присъединявам и ще повтора нещо, което беше казано – това е по тълкуванието и бих казал не толкова по тълкуванието, колкото нашия поглед от 1982 година към образите на хората от другата страна на барикадата, към отрицателните герои.

Харесвам линията на Коста Цонев, макар че е доста неуверен в тази роля, но линията се вижда. Може би някакви колебания има в текста у него.

Харесват ми и останалите изпълнители. Присъединявам се към бележките за тълкуванието на образите на Хитлер и Гьобелс, че виждаме нещо, което вече като естетика, като стил, като вкус, е изживяно от нашия социалистически театър. Първо, от новите документи, от редица произведения на телевизията и киното и главно редица документи и документални книги, които се появиха у нас и на Запад, се разкрива не оперетно-гротексният, а драматично-зловещия характер на "героите" на Третия райх. Не е тази фигура на Хитлер, да не говорим за самия Гьобелс.

Това, разбира се, би могло да мине само като едно стилно отклонение в постановката, ако в едни от възловите сцени на постановката и на историческия процес в знаменития двубой между Димитров и Гьобелс – според мен, това, което намекна Хачо Бояджиев е верно, но то е само половината истина – този недобре прецизиран текст, в който действително остават доста повествователните въпроси на Димитров и доста категоричните отговори на Гьобелс – има нещо разбалансирано в тази сцена, има нещо, което не е само въпрос на стилно тълкуване. Не е въпросът само в това, че в Йосиф Сърчаджиев има някои оперетни моменти в изпълнението

му, но има нещо, което не води до мащабите или степенуването на този идеологически двубой. Защото ако Гъринг не е на особено високо стъпало в интелектуално отношение – знаем неговата биография, знаем и неговия манталитет – то Гьобелс е един човек на равнище. И двубоят между Димитров и Гьобелс е стълкновението между два интелекта. Идеологическият двубой в представлението, фактически и в процеса, кулминацията е срещата на Димитров с Гьобелс. Но не се получава тази сцена – липсва нелеката победа на Димитров, тъй като на Димитров е било много трудно на този процес. Темата на белезниците напразно отпада – той е бил четири месеца и двадесет дена в белезници, писал е редица документи – знаем, че е прочел две хиляди страници на немски език – с белезници, но тази тема малко отпада твърде бързо в началото с това: "Махнете му белезниците". Те ги махат на петия месец, но това е между другото.

Представянето на двубоя Димитров – Гьобелс е съществена слабост на нашата постановка.

Третата ми бележка, която е по принцип, е тази, че мисля, че Асен Шопов има едно отлично хрумване и една отлична находка с поставянето на д-р Бюнгер в зрителната зала. Това е напълно в духа на публицистичното решение на постановката, напълно в духа на динамиката, която се търси, но особено във втората част на представлението, която е психологическо-театрална, т. е. пиесата "Червено и кафяво" също има документална основа. Заслугата на Иван Радоев е, че той за първи път извади дневника на Димитров, като напуснал протоколите на процеса. Във втората част е използван главно знаменитият дневник на Димитров, който той от петнадесетия ден от своето арестуване води. Това е едно изключител-

но богатство. Там се намират характеристиките на всички тези герои, които виждаме на Дилс, на Хелер, на Фогт и т. н., срещите му с кореспондентите. Те са почерпени от дневника на Димитров. Затова втората част не е толкова измислена – за съжаление, измислена е любовната линия между госпожицата и шофьора и между нея и Хелер. Това е една от уязвимите части в самата драматургия, според мен.

Във втората част на постановката очаквах Асен Шопов повече да раздвижи зрителната зала. Сега зрителната зала, т. е. ние, зрителите от 1982 година, идваме да гледаме не една историческа реставрация на процеса, а идваме да получим нови идейни, емоционални и философски стимули за нашия живот от този процес. Тази зрителна зала е доста мъртва и може би оттук бележките, които направиха Николай Люцканов, Енчо Халачев, Хачо Бояджиев и Димитър Канушев, са правилни, че тази зрителна зала е малко умъртвена във втората част. В едно публицистично представление – нека не повтаряме азбучни истини – най-характерното е пълното разрушаване на прословутата четвърта стена, която отделя сцената от зрителната зала. И аз очаквах един режисьор с въображението на Асен Шопов да оживи тази зрителна зала, както това той сполучливо прави в първата част с въвеждането на д-р Бюнгер. Как ще стане това не знам, но ни е известно, че на този процес на Димитров му е било много трудно. Всяка реплика, всеки отговор на Гьоринг – процесът е записан на две хиляди плочи, тъй като техниката на записване е била много примитивна и в този смисъл записаният разговор на магнитофон между Хелер и д-р Бюнгер е пълна наивност, тъй като тогава такива записи не можели да правят, но да кажем, че това е театрално, условно – са из-

исквали доста усилия от страна на Димитров. Аз очаквах в тази втора част да се разиграе зрителната зала. Като слушаме записите на процеса и слушаме отговорите на Гьоринг и особено на Гьобелс са посрещани с радостни възклицания там от зрителната зала, с викове: "Хайл Хитлер", с "Браво", "Бис", с ръкопляскания и т. н. Често пъти репликите на Димитров се заглушават от ръкоплясканията и виковете на зрителната зала.

Тази атмосфера на драматизъм, тази атмосфера на върховно преодоляване от страна на Димитров, е една враждебна зрителна зала, където съветската кореспондентка е изгонена на четвъртия ден, останали са от английския и френския печат, но и тях са ги изгонили в края на втората седмица. Атмосферата на зрителната зала може да се създаде по десетки начини – аз не съм режисьор и не знам как – но във втората част не я усещам достатъчно отчетливо. Не мога да предложа нищо, аз само констатирам и не мога да бъда конкретен.

Любомир Кабакчиев играе за пети път Димитров – той играе и в киното, и в телевизията, и в театъра. Ние добре познаваме качествата на този изпълнител на Димитров. Спомням си една мисъл на Надежда Крупская, казана на актьорите, които са искали да възплътят образа на Ленин, че "мисълта на Ленин това е самият Ленин". Мисля, че Кабакчиев внесе тази нова интонация, тази нова тема в димитровската тема и в конкретното тълкуване на Димитров с мисълта, с интелекта на Ленин, с неговата човечност.

В появата му в образа на Димитров виждам няколко нови момента, но не искам да бъда подробен: главно на едно по-голямо овладяване на ролята с едно по-голямо вглъбяване, с едно по-голямо изтъкване на този интелект на Димитров, който поражда света и самите фашисти, които в началото са смятали, че това е ня-

какъв дребен партиен функционер, че това е някакъв "тъмен балкански субект".

Разбира се, аз имам и сега някои бележки към него – сега те са две – върху които той би могъл да помисли, тъй като зная, че той много късно, за съжаление, се включи в постановката. Аз правя моите критически бележки предпазливо, за да не се окажа несправедлив пред този голям труд, който той е вложил за кратък срок.

Има някои рецитално-сентиментални моменти главно в сцената с пастора и в монолога с Гьоринг. Там наистина и текстът е малко литературен в този монолог.

Втората ми бележка е по отношение на това, че би могла малко да се разнообрази емоционалната гама на Димитров с неговия прословут сарказъм и ирония, които толкова много дразнят немците и целия фашистки печат. На много места той говори с ирония, със сарказъм. Неговите въпроси и отговори са изпълнени с ирония и сарказъм, с надсмешка. Мисля, че актьорът би могъл да обърне внимание върху тези моменти.

ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ:

Това го имаше, но съкратихме репликите.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ:

Да, разбирам, например когато Бюнгер казва: "Вие не намеквате за сегашното политическо положение" и знаменитата реплика: "Разбира се, че не"... Не зная дали точно това би трябвало да падне.

Във финала има още нещо в тълкуванието на д-р Бюнгер. Тук играе нашият голям артист Андрей Чапразов, когото ние всички обичаме и уважаваме. Казва се, че той се самоубива – това е верно. Но този образ, който ни дава Андрей Чапразов, в никакъв

случай не мога да свържа с един човек, който изпитва вътрешни угризения. В диалога му с Хелер той се държи като един закоравял и изпечен убиец, който не само няма намерение да се самоубива, но няма и никакви пристъпи на съвест. Това е една условност, която би трябвало да се избегне с мисълта, че той се самоубива. Хелер никога не е бил член на социалдемократическата партия, това са измислици.

Позволих си да направя някои бележки съзнателно. Моята оценка е много положителна и има много сериозни резултати. Споменах за редица от тях, но мисля, че най-важното е, че постановката ще издигне равнището на декадата и по-точно казано ще спаси равнището на декадата. Много добре е, че Народният театър точно в този момент дава пример за едно не юбилейно отношение, а за едно вътрешно творческо съпричастие, тъй като това е четвъртата постановка, която се прави на сцената на Народния театър, дава един пример за творческо развитие на димитровската тема.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Масалитинова.

ТАТЯНА МАСАЛИТИНОВА:

Аз мисля, че това изчистване от документални реакции на зрителна зала, е някакъв нов момент в режисурата. Мисля, че Асен Шопов ни показва този процес на нас, зрителната зала от 1982 година. Най-лесно е да се пуснат такива ефекти, както беше в постановката на Бабочкин, който беше игран преди толкова години.

Мисля също така, че това изчистване и оставяне Димитров сам накрая е също едно режисьорско решение и че това се отнася до нас, до публиката от 1982 година и че не е пресъздаване

на буквалния текст. Така го разбирам аз, предполагам, че това и той е вложил.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Лекова.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

Колеги,

Аз също ще започна с това, че искам горещо да поздравя Асен Шопов, художника и всички участващи в постановката, техническото изпълнение и актьорите за огромния им труд и всеотдайност, както и Любомир Кабакчиев за ролята му на Димитров. Той не за първи път играе тази роля, но като че ли сегашното му присъствие най-силно въздейства с неговата вгълбеност, за това, че му е било трудно. Много се говори по това и аз искъм също да подкрепя мнението на колегите за хубавите страни в изпълнението на Любомир Кабакчиев.

Искам да отбележа, че не съм съгласна с мнението, че представлението звучи хладно. Напротив, аз намирам, че при това решение на тази огромна сцена и зала и търсенето на това човешко присъствие на актьорите, което достига до публиката, се получава тъкмо обратният ефект. Както и Татяна Масалитинова считам, че не е нужно да присъствуват реакциите на публиката от процеса. Смисълът на постановката е очистена от всички тези подробности, които са обект и на друго решение на постановката.

Според мен, при възприемането на това представление би трябвало да се говори за художествено въздействие и от това, че театърът печели, че именно на тази сцена се играе това представление. Не зная дали е работа на Художествения съвет, но в рекламата да не се отчита само една декада, нейното завършване, а едно художествено явление, което Народният театър представя.

Естествено, доколкото е в рамките на тези два дена да се помисли нещо по забележките, които се отбелязаха, но така или иначе въздействието на постановката е като един художествен факт за мен. Това трябва да стигне до публиката, за да няма едно дежурно присъствие на това представление.

Пожелавам "На добър час" на участващите!

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Антония Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Коледи,

Струва ми се, че представлението трябва да се оценява не само на фона на театралната декада, посветена на стогодишнината на Димитров. Струва ми се, че по пиеса от българската драматургия Народният театър и Народният дворец на културата създават една постановка агресивна политическа към съвременника ни, който има страшно много съвременни съкровени като постижение за нашето изкуство моменти. Това се дължи не само на обемите и на техниката, които ни предоставя Дворецът на културата, а това се дължи на онази режисьорска активност, която възкресява документа в един ракурс, който дава в драматургията си Иван Радоев - необичаен.

Документът в тези две пиеси на Радоев, по които се изгражда нашето представление, присъствува в неговата субективна същност и обективна историческа реалност. Това е един от принципите, по които се изгражда пулсацията и вътрешната динамика на жанра на нашата постановка. Защото представлението тръгва от съзнанието на Едел, Бюнгер, Хелер, Димитров, баба Парашкева и запазва тази субективност до края си, като в определени моменти, пулсирайки в историческата хроника на документа, постанов-

ката придобива онези обективизирани моменти, които се намесват с много деликатното и приятно присъствие на Виолета Минкова и Дора Глинджева, които коментират с документа театралното действие. Струва ми се, че в това отношение не бива с лека ръка да се зачеркват и постиженията на Наум Шопов и Йосиф Сърчаджиев, Черкелов беше оценен тук, които присъствуват в субективния момент на възприятието на редица различни по темперамент и идеология хора. Те са деформираната вече зловеща гротескова историческа реалност, срещу която ние днес реагираме.

Искам да защита постижението, което за мен звучи много и няма нищо с тази естетика на карикатурата, на олекотяването на пътя на българския театър до този момент при създаването на тези образи. В този субективен момент при тълкуването на документа пропуснах Илия Добрев с неговия Ван дер Лубе. Той също присъствува. Изобщо обективната и субективната страна на раждането на документа, в неговото сценично време навсякъде ми се струва, че търсят хармоничното си присъствие в постановката и това е особено ценното, което създава ансамбломното звучене на цялото представление. Затова ми се струва, че има една хармонична връзка в режисьорската композиция между двете пиеси, в тази идеология, която пред нас се разгръща в едно спонтанно сценично действие.

Богатство е тази амплитуда на жанрово богатство, която има животът на документа в нашето представление и тази интервенция на нашата постановка към мисълта на съвременника, към тези три - четири хиляди души, седнали в залата, е особено ценно качество. Струва ми се, че не сме правили друг път постановка в такава интелектуално съвременна агресивна позиция на художествените стойности на театъра, адресирани към залата.

Струва ми се, че в довършването на постановката в тези 48 часа, които споменахме, във финала на втората част има неща, които биха могли да се изчистят. Отдавна имам колебанието за присъствието на тази сцена с Густав. Разбирам мотивите на режисьора да даде тази сцена като един политически баланс, който ще покаже раждането на една друга Германия. В същото време имаме толкова силни плакатни зрелищни моменти с обезличаването на немските интелектуалци с имената на толкова много професори интелектуалци, които са малтретирани от фашизма, че с това нещо просто се разводнява стремителния ход към самия финал.

И в много силното финално решение на снимковия материал накрая ми се струва, че трябва да спрем до развяването на знамето над Райхстага, след което появата на знамената с пречупените кръстове е едно връщане назад.

Постановката, която гледахме днес, по мое субективно усещане, е с една от най-лошите репетиции, която сме имали през последните дни. Естествено е, че някои неща се изпедалираха като актьорско изпълнение. Нещата са в ръцете на режисьора и това е въпрос на бележки.

Струва ми се, че вървим към един юлям театрален празник. Благодарим на целия екип от Двореца на културата, който въпреки всички търкания и сложности, работи всеотдайно за реализацията на нещо, което ние дължим на това голямо име.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Стефан Данаилов.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Искам да приветствувам Асен Шопов за този голям успех, който всички отбелязаха. Пожелавам му все такива хубави постановки да осъществява на сцената на Народния театър.

Искам да се обърна към др. Бояджиев, който е специалист по рекламата, доказал е, че умее да прави реклами на местата, където работи, видях и хубавите плакати на двамата художници, поради това че Народният дворец на културата има повече места за лепене на афиши, то в тези два дни да се налепи повече от този плакат. Например, по бул. Витоша има много места, където да се постави този плакат.

ХАЧО БОЯДЖИЕВ:

Първите представления са продадени...

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Говоря по принцип – когато минат хората да видят за какво става думата, независимо от това, че телевизията ще отбележи този факт. Необходимо е повече шум да се вдигне около това представление.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Ябанджиев.

РАЧЮ ЯБАНДЖИЕВ:

Днес се получи малък инцидент: не допуснаха да влязат в залата нашите актьори и трябваше Емил Стефанов да изблъска единия и със сила да влязат, защото ще закъснеят. Също и при излизането от залата не ги пуснаха. Трябва да се предупредят тези хора, за да не се получи някой гаф.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Кирил Неделчев.

КИРИЛ НЕДЕЛЧЕВ:

Искам по-сериозно да обърна внимание на сценографското участие в тази постановка. Ние рядко можем да се срещнем със сценография, която така добре да е скроена с драматургията. Естествено, веднага си отговарям за това нещо, защото зная Асен

Шопов и Стефан Савов как добре работят съвместно, знаей непрекъснатите им срещи, които са резултат на това голямо и забележително явление в сценографията. Ние виждаме как възходящо върви към финала сценографията. Виждаме тази суровост, тази строгост, която насища представлението. Знаей техните опасения пред този нов терен: какво ще се получи, как ще се получи? Настина това е голяма заслуга на двамата творци – заслуга, която е голяма, защото твориха на един терен, който беше непознат и неовладян.

Бих желал наред с тази похвала, която отправям към двамата, да похвалим и нашите ателиета, които много сериозно и много добре се справиха със задачата си за кратко време. Знаем, че стотици костюми бяха извадени от гардеробите, стотици костюми минаха през ръцете на шивачите, знаем голямото участие на нашата техническа работилница, на дърводелското ателие. Този резултат, който виждаме и е голям, прави чест на театъра.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Колеги,

По една или друга логика всички въпроси опират някак си до мен. Но поради напредналото време, а и поради това, че не може и не бива да става дума за оправдание на нещата, по-скоро за обяснение на нещата, които биха могли да ни ползват практически, би имало смисъл да се коментират, ще се опитам все пак да сведа всичките въпроси като сложен сбор при мен до едно нещо. Защо и как се получава така, че от онова, което имаме като резултат, като намерение, проектирано и получено, нямаме неговото предназначение, неговата цел, т. е. съответната, необходимата степен на въздействие, това, заради което е изработено.

Моята оценка за работата е достатъчно добра и имам достатъчно добро самочувствие за работата и резултатите от нея. Но в същото време ме занимава въпроса как да се преодолее тази бариера и да този праг, за да се реализира необходимия еквивалент на представлението като зрителско въздействие, да бъде реакцията спонтанна, а не оценъчна на това, че се виждат проекциите, че се вижда намерението, вижда се, че това е заложено и онова е заложено и въпреки това е с усещането "ще стане".

Днес не се получи репетицията. За щастие имаме и двете усещания – имаме и спонтанни момент на вчерашния опит за репетиция, имаме проявата и на заплашителния момент на възможността да не се реализира представлението, независимо от присъствието на публиката днес.

Никак не ме притеснува – много искрено звучи – този ваш коментар на стойностите, които съществуват в представлението или усещането за нещо, което не се е получило. Казвате: "тежи на места", "темпо" и т. н. Не тежи на места – тежи цялото! Пътят чрез съкращения, т. е. да се махне, да се намали обема, няма да реши въпроса. Трябва да се съкрати усещането за дължина на представлението чрез онова, което в сумиран вид наричаме "магия" в театъра, т. е. какво стана, че стана представлението. Как всичките усилия, цялата технология, всичките синхронизирани елементи да заработят като часовниковата система и да започнат да цъкят.

Вчера също изгледах цялото представление като чужд човек, а днес нито видях нещо, нито чух нещо от това, което вие предлагате.

В какво се състои въпросът? Това е обяснимо, но то съ-

държа в себе си опасен момент, за който ако не се държи сметка – това е чисто професионален момент, който би трябвало да бъде гарантиран от професионализма на един висок институт – ако не се оцени в дадения момент каква е потребността, която гарантира и какво е условието, което ще реализира представлението, има опасност то да бъде прескочено, по-просто – да не се реализира, независимо от всичко хубаво, което може да се каже за проектантите, реализатори, нива, култури, вкусове и т.н. Просто вчера се реализира фактът, днес не се реализира фактът. И не защото пластичният ни рисунък е категоричен – той е даден, той е замислен, работен коригиран, но той е статична величина и стои на сцената в еднократна степен на въздействие. Виждам го, оценявам го и по-нататък преставам да го възприемам – така както в композиционно, архитектурно, наричаме го кинодраматургичен стереотип на постановката, който натрапва режисьорското решение, някак си го навира в очите и като присъствие, и като оценка, когато ще кажете: "Да, направено е цялото". Просто е въпрос на композиция, не на онзи тип драматургия, от която дискретно ще се отдръпнат всички и ще задействува чрез психологическия реализъм онова чисто актьорско присъствие на сцената в най-добрия смисъл на думата. Просто тук има друг вид театър, който ако поначало сме се уговорили, че да, този вид театър ще се опитаме да реализираме като уверени, като съгласие, като убеждение, че ще подходим към него, за нашия театър, съобразно задачата, съобразно изискванията, съобразно събитието, съобразно темата, проблематиката, която ще третираме и сме тръгнали да го реализираме, той вече поставя на изпитание ново същия този актьорски колектив. И не е въпросът да прехвърлим топката, или тежестта, или товара, а е въпрос на много строга оценка, че всички видове достойнства ре-

жисьорски: композиционни, пластически, публицистически, политически – каквито искате могат да се реализират пак и единствено само чрез актьорския състав, който в момента трябва да сложи гърба си и трябва да поеме целия товар.

В какво се изрази целият товар вчера?

Без да засягаме виновниците скъсаха ни нервите да чакаме два часа – от 9 часа и тридесет минути седнахме в залата в пълна готовност, чакахме до единадесет часа и половина. Това не е въпрос, който ние ще коментираме, но това е ефект, който ние изконсумирахме. Той се състои в оценката на факта, че сега се решава съдбата на представлението. Този поглед ще каже "да" или "не" не постановката, респективно на усилията, респективно на смисъла на вложените в нея средства, нерви и усилия и евентуално дали той ще се реализира по предназначението пред съответната публика във връзка със съответното събитие или ще остане под знака: "Правиха нещо не направиха, там да мине..." в рамките на декадата, както се казва, без да се отнасяме пренебрежително или обидно към декадата. Но тръгвайки не с дежурния момент, а с отговорния момент стигнахме до точка, в която можеше да се обезсмислят всичките усилия, дори ако щете само като похабена енергия на Народния дворец на културата – всичките тези киловати електричество.

Този момент на оценка, че представлението трябва въпреки всички съпротивления, които съществуват, да се реализира като сложен механизъм, днес беше подменен от другия момент – стана. Вчера го изиграхме, а днес вместо да го отработим, вместо да се преборим за представлението, се опитахме да го играем пред публика – ни повече, ни по-малко. Оттам смущение, притеснение – все познати за театъра неща. И се реализира този феномен в теа-

търа: първата реализация и второто задължително падение.

В известен смисъл това е добре, че то ще ни дръпне вниманието към следващата ни среща с публиката. И аз бих помогнал, без никакво желание да се реабилитирам злонамерено, оценката на представлението от уважение към труда на хората, да бъде при оригиналната му среща с публиката. Днес беше ни повече, ни по-малко опит да видим цялостна репетиция. Това е вторият момент, който искам да отбележа.

Тук се срещнаха три момента по стечение само на обстоятелствата:

Първо, това е влизането ми в Народния театър, т. е. срещата ми с колектива на Народния театър, независимо от това дали е била най-удачният вариант за мен или не, тя си казва думата върху процеса, без да я коментирам. Тя си казва думата и е въпрос до голяма степен на доверие. Въпрос не само на морал и дисциплина, а въпрос на доверие. Не е въпрос на доверие начина, по който половината работа беше зачеркната от един човек. Няма значение какви мотиви ще изтъкне и т. н. Това е първият опит да се срещнат двама нови хора, които могат благоприятно, но и неблагоприятно да се срещнат. В този случай това е един експеримент в пълния смисъл на думата да се реализира театрално представление при тези условия, т. е. да се усвои тази сцена, тази техника, това пространство, тази звукова непроходимост и т. н. — без да коментираме всички конфликтни ситуации кой колко е виновен или не. Реално и обективно това беше нещо, което трябваше да се преодолее. И ние сме с всичките усилия на опита да вържем представлението.

На средата, когато трябваше да осмисляме и композицион-

но, и резултативно от чисто актьорските усилия, трябваше да започнем отначало. И ако има нещо, което задължително подчертано искам да коментирам, то е уважението и признателността – не от мое име. Откъде накъде аз ще изразявам уважението и признателността си към Кабакчиев затова, че направи изключителен жест да каже "да", в този момент аз ще поема кръста", за да не се затрие това един път намерение, втори път стигнал донякъде резултат, трети път, ако щете, чувството на ангажимент, който сме поели пред инстанциите и пред факта, пред събитието. Защото той имаше всичките основания да каже: "Нямам нищо против, най-добри желания и намерения имам, но това, което ми предлагате, е почти невъзможно". И най-малко аз бих се опитал да правя оценка на постигнатото в някакъв друг нюанс, освен в това, че Кабакчиев излиза с чест от цялата ситуация. Не се съмнявам, че два – три дни са равни на седмица за него и нервната кондензираност и мобилизираност, с която той се мъчи да извърви неизвървените крачки, ще му бъдат достатъчни.

Мен никак не ме притеснява книгата, която стои пред мен. Мен никак не ме притеснява тук – там изтърваването на положението при липса на напрежение в усилието, но много ме притеснява пропуснатата реплика, неподадена реплика, неизпартирана реплика и т. н. в дяловото участие на други хора, които трябва да насочат вниманието си и да помогнат. Как вчера не се случи и един гаф, как всичко постъпи последователно и ритмично, т. е. натрупващо като впечатление, като въздействие и как днес всичко трябваше да постъпи объркано.

Ако изходим от всички тези сложни неща, които се събират, онова което в последна сметка бих могъл да кажа, е, че в

спора актьорския или режисьорския в българския театър аз участвам с определено внушение. Това, че той, театърът, може да бъде само актьорски – по това две мнения по въпроса няма и ние водим нелеп и дългогодишен спор да доказваме, че когато се отвори завесата аз мога въобще да не присъствам в театъра, е пълна безсмислица. За това, че съвременният театър изисква такъв вид интерпретации, да спорим по този въпрос също е пълна нелепост, защото рискуваме да останем на нивото на спора, а театърът да си върви по пътя.

Когато се изправим пред различната, новата, особената или както искате я наречете задача, защото фактът, че най-доброто, което нацията е селектирала, естествено влиза в този кръг, но като професионалисти просто животът, практиката, работата не прекъснато ще ни изправя пред необходимостта – не от невъзможността – от усилия. И когато това усилие граничи с елементарното усилие да усвоим текст, да се ориентирам в общата картина и като повече от интелигентен човек да кажа: "Ясна е тази картина, следователно моето място в тази картина е такова и такова". Това е задължително. Това ние няма да можем да постигнем, можем само да се разправяме кой какви права има и кой какво трябва да върши и колко усилия ще направи и в съответствие на това на колко колко плащат и т. н. Това е един безполезен разговор, който най-малко би могъл да има място при обсъждането на резултата от усилията в този вид работа. Ясно ми е това, че не е чисто театрална постановка. Ясно е, че това представление трябва да отговори на интонациите, на изискванията, на събитието, респективно на личността, към която всички се отнасяме с национален пиетет и т. н.

Ясно е това, че фактът колко е получено, е относителен. И аз не се притеснявам и в композиционно отношение и по отношение на драматургичния материал, от това, че не нищо е съкратено, че не всичко е удачно или от усилията да ги приемем двете части в голяма степен. Смятам, че това ние успяваме да направим. Също в усилието да бъдем сравнително чисти, с вкус, с мярка, с помощта на всичките сътрудници – тук вече ще подчертая вашата оценка за присъствието на Стефан Савов, т. е. визуалната култура на постановката е голяма и вероятно тук мащабите в изображението си казват категорично думата. Там статичният момент в представлението може да бъде преборван от емоционално-динамичния момент, който не знае как пък съставът, който има удивителната способност, когато каже "хайде" да не знаеш колко, макар че това "хайде" в неизвестния момент винаги е опасно. Винаги мога да стоя долу и да му се дивя, вместо да постъпи професионално тогава, когато можеш да го прецениш и да кажеш: "Другари, това "хайде" е добре, само че границата е тук". Защото както може да се постигне добър резултат, така може да се постигне и премодулиране в техниката.

Ще завърша с това, че при всичките условия на работа имам всичките основания да благодаря за усилията на абсолютно всички при една такава сложна и отговорна работа, в която никой от нас не е имал опит. Повтарям, че аз се одързостих да приема тази малка лудост да правя и това представление само през увереността, че компанията може да ти вдъхне чувство на увереност, че с тези хора най-добре ще се свърши тази работа. Не съм си правил илюзиите, че трудностите ще бъдат малки, че условията ще бъдат идеални, но в споровете, които имаше, тук ли трябваше

да бъде представлението, не трябва ли да бъде в театъра. Като имам пред вид събитието, мащаба на идеите, проблемите, които третираме, контекста на всичко това с характера на времето, в което съществуваме, съм убеден, че тук трябваше да бъде. Изводът от цялата работа е положителен в наша полза, ако ние го зашицаваме при всяко съприкосновение със зрителната зала.

Благодаря за вниманието!

З А К Р И В А Н Е

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Другари,

Асен Шопов каза голяма част от нещата, които исках да кажа и затова ще бъде съвсем кратък.

Първо, достойнство на всяка дискусия е качеството да обсъжда конкретния факт такъв, какъвто е – театрален факт, факт на изкуството, а не да говорим за неща, които ние смятаме, че би трябвало да бъдат или еди каква част трябва да присъствува в тази постановка или не, а да обсъждаме един конкретен театрален факт, какъвто факт е това представление.

Тук трябва да кажа, че ние минахме през много перипетии, имаше тенденция непременно да има процеса, а всички други работи да се махнат, за да се разположим на това, което си знаем и което нас ни е най-лесно.

Вчера спорихме с един другар, който след репетицията каза, че за какво е втората част, че нямало театрален финал, на когото реагирах, защото някои хора не могат да разберат или не изхождат от правилната позиция, когато трябва да се коментира нещо. Когато се прави представление за голямата сцена на Народния театър е едно нещо, а когато се прави за Камерна сцена

е друго нещо.

Ние тук тръгнахме към едно начинание, което беше твърде рисковано, защото е експериментално. Констатирам, че не достатъчно се обръща внимание на този факт, тъй като ние не правим чисто театрално представление. Първо, ние го правим в едно неовладяно пространство, което е ясно, но в едно огромно пространство, второ, ние не се ограничаваме само със средствата на театъра – имаме музика, имаме звукови ефекти, имаме светлинни ефекти, имаме фотоефекти, имаме киноефекти. Това е едно представление, в което жанрова чистота от една или друга страна не може и не бива да се търси, защото не е това целта на постановката. Целта на постановката е много добре определена и мисля, че ние я постигнахме с всичките бележки, които се направиха тук, като факт, реализиран на сцената на Народния дворец на културата. А една част от тези бележки имат място тук, те са свързани с жанра, с характера на това представление. Но, другари, когато предявяваме изисквания, трябва да знаем към какво ги предявяваме. Това не е "Котка върху горещ ламаринен покрив" на сцената на Народния театър. Това е публицистично-документално представление, което съвсем не изключва неговото художествено и емоционално въздействие върху публиката. Ние сме се стремяли към това и смятам, че сме постигнали един сериозен резултат.

Държа много да се има пред вид и да бъде отбелязан този факт на първия опит, на експеримента. За първи път съм гледал такова представление във Франция, в Двореца на спорта, от Роберт Осен – "Броненосецът "Потемкин"". Не искам да правя сравнение, а говоря за характер на театрална изява.

На второ място, искам да отбележа непривичността на решаването на тази задача, която е свързана и със самочувствието

на актьорите, и с тази режисура, която трябва да работи примерно не с едно оръдие, а с пет – шест оръдия за производство, и участието на тези компоненти, всеки от които има дял в решаването на задачата, и всеки от които трябва да бъде на достатъчно сериозна висота, за да се постигне цялостното въздействие. Тук Люцканов отбеляза такива решения, като имената на тези, които са загинали, съпроводени с изстрели, както и всички тези решения от такъв характер, които излизат от рамките на театъра.

Смятам, че това трябва да бъде изходната точка, когато решим да оценяваме "Пожарът". Начинанието беше много рисковано. То струваше много нерви на всички и особено на режисьора. Затова искам да отбележа, че Народният театър "Иван Вазов" достойно се справи с тази своя задача, независимо от това дали съществува декадата, не искам да подценявам този факт, или не. Факт е, че Народният театър с риск подходи много сериозно към една своя задача и с усилията на целия колектив, който участва в решаването на тази задача, тя беше решена успешно.

Тук се казаха достатъчно неща за режисьора, казаха се и достатъчно неща за Любомир Кабакчиев, за това решение, което той дава на образа на Георги Димитров, лишен от външна патетичност. Любомир Кабакчиев се показва на висота и като актьор, и като гражданин, с чувство за отговорност. Това искам специално да отбележа, както се отбеляза и от много хора. Като директор на театъра съм му лично благодарен.

Благодарен съм и на Асен Шопов, който хвърли много труд и енергия за осъществяване на постановката.

Благодарен съм и на всички актьори, които взеха участие с високо съзнание и дисциплина. Неприятностите, през които

сме минали, се забравят. Това бяха препятствия, свързани често пъти с капризи, с необосновани високи претенции и т. н.

Определено искам да кажа, че съжелявам за това, че проблемът с представленията на тази постановка е малко сложен, тъй като той се прави в една зала с четири хиляди места и запълването ѝ не става така лесно. Тук др. Хачо Бояджиев правилно повдигна въпроса, че ще бъде жалко, ако ние това представление го приключим до края на сезона и се снемем от театралния хоризонт. Ако беше на наша сцена щяхме да го играем спокойно. Ние ще помислим по този въпрос, ще се консултираме и ще решим как по-нататък ще се развиват проблемите по постановката. Аз смятам, че това е необходима не само във връзка с тези тържествени дни, свързани със стогодишнината на Георги Димитров, но и за нашата публика и за младото поколение, което твърде малко познава тази история, необходим е за ценителя на театралното изкуство, което в случая е много интересно.

Закривам заседанието на Художествения съвет!

/Край 15 ч и 10 минути/

Стенограф: Райчев

/Р. Райчев - т. 44 40 89/